

prepeva in sklada Ipavic slovenske napeve; preko pol stoletja že blaži in dramati rojake in jim poklanja leto za letom sadove za najlepši dušni užitek. Koliko vrstnikov svojih, ki so ž njim vred v letih našega narodnega probujenja navduševali rojake z vznesenimi spevi, je že videl, da so padli v grob! Njega pa nam je ohranilo nebo in mu naklonilo redko veselje, da je sam priča, kako bujno se je razvila slovenska glasba, med katere prvimi buditelji je bil pred toliko in toliko leti on sam. In ozira se pač lahko s ponosom na to lepo razvitje slovenske pesmi, za katero si je pridobil sam toliko neprecenljivih zaslug. Presladka mu mora biti zavest, da ga danes po širokem slovenskem svetu skoro ni kraja, kjer bi se ne razlegali mili zvoki njegove „Domovine“, njegove „Zapuščene“ in še mnogih drugih njegovih omiljenih skladb. Dr. Benjamin Ipavic je ljubljenev vseh slovenskih pevcev, in ž njimi vred mu častita naš list k njegovi sedemdesetletnici in kliče: na mnoga leta!

* * *

Ne moremo si kaj, da se ne bi na tem mestu spomnili tudi brata dr. B. Ipavca, nam-

reč: dr. Gustava Ipavca. Vsaj je tudi on podaril Slovincem marsikateri prelep spev in deloval v zvezi s svojim bratom Benjaminom uspešno in plodovito na polju naše glasbene umetnosti. Kakor brat mu Benjamin rodil se je tudi Gustav v Šentjuriju ob južni železnici, in sicer 15. vel. srpana l. 1831. Šolal se je v Šentjuriju, v Celju, v Gradcu in postal na Dunaju l. 1858. doktor vsega zdravilstva. Od kimavca istega leta naprej živi ko praktičen zdravnik v svojem rojstvenem kraju in je jeden izmed najzaslužnejših šentjurijskih rodoljubov. Glasbe se je učil z bratom Benjaminom pri Köppelu v Celju in se nadalje izobraževal v njej v Gradcu in na Dunaju. Prva njegova skladba je čveterospev „Zvezda“. Obče znane in priljubljene so njegove pesmi: „Danici“ („Al' na tujem tudi zvezda me poznaš?“), „Slovenec sem“ in „Mornarska“. Poleg teh je zložil še lepo vrsto: samospevov, dvo-spevov, moških in mešanih zborov, koračnic, plesov — vseh nad petdeset. Bog ohrani tudi dr. Gustava Ipavca še dolgo slovenski glasbi!

Časten spomin tudi slovenski materi, ki je dala svojemu narodu taka sinova!

Stari srakoper.

(Črtica iz njegovega življenja. — Spisal Iv. Koprivnik.)

I.

Bilo je v pozni pomladi. Breganov pastir je pasel zunaj vasi. Ob pašniku je stalo košato leščinjje. Pod leščinjem je skakucal po jedni nogi star srakoper. Perje mu je bilo mršavo, repa je imel samo pol, iz kožuška na trebuhu mu je gledala štula desne noge. Oprezno in plaho je zrl okoli sebe. Ko je zagledal pastirja, pognal se je z vso silo na dolgo leskovo vejo in glasno začivkal. Ker je videl, da mu pastir ne stori nič žalega, gledal ga je zaupljivo; v črnih, trudnih očeh

so mu zaigrale solze. Pastir, to zapazivši, ga je vprašal poln usmiljenja in sočutja: „Zakaj pa si žalosten, hromi in pohabljeni tiček?“ Stari srakoper strese razmršeno perje in jame pripovedovati pastirju, kaj je doživel. Pripovedoval pa je to-le:

II.

Kakor vidiš, mi potekajo leta, in kmalu bo konec trpljenja v tej dolini solz. Doživel sem mnogo veselega in prijetnega, pa tudi dokaj bridkosti.

Imel sem čile ude in krepko zdravje. Gosto perje mi je bilo gladko, kakor da si je pogladil s krtačo. Po hrbtu in po plečih rdečkast, drugod sivkast in belkast, sem bil dečko, da je marsikdo rad pogledal za menoj. Urno sem se vrtel in letal kakor puščica. Z močnim zakrivljenim kljunom sem zdrobil najtršega hrošča in zadavil poljsko miš. Sedaj pa sem pohabljen starček, moči me zapuščajo, vid in sluh mi več ne služita, pogum in srčnost sta mi preminila.

Največja nesreča v življenju me je zadel pred dvema letoma pomladi. Ravno sem se bil vrnil s toplega juga in sedel na vrhu bezga, stoječega na robu zeljnika blizu trga. Predpoldnevno solnce je milo obsevalo kraj in oživljalo prirodo. Ogledoval sem lepo okolico in opazoval tudi hrošče, metulje in čmrlje, ki so letali po zraku. V travi sem videl črnega murna, kateri je kopal rov v zemljo. Poleg njega je skakljala po tleh mlada poljska miška.

Kar počí za menoj in grozno zašumi okoli moje glave. Ustrašil sem se, da sem bil ves trd in nekaj časa brez zavesti. Ko se zavem, zapazim — oh joj! —, da sem ob desno nogo, ravno na sklepu mi jo je odtrgalo. Zberem vse moči in se vzdignem v zrak. Zbežal sem v bližnji gozd, kakor da me je veter odnesel. V rani sem čutil strašne bolečine, od štule pa je kapala kri na listje in v travo. Dolgo, dolgo je trajalo, pretekli so tedni, pretekli so meseci, predno se mi je rana popolnoma zacelila in so bolečine nehale; ob nogo pa sem bil za vselej, ostal sem kruljevec za vse žive dni.

Pa li veš, pravi srakoper, kaj je bil tisti grmeči in šumeči „vihar“ — oj groza me pretresa, če na to mislim — tam na robu zeljnika, ki mi je prizadel toliko strahú in mi vzel desno nogo?

V trgu je živel upokojen stotnik. Ker je bil brez rednega dela, mnogokrat ni vedel, kaj bi počel. Za kratek čas je streljal nas tiče. Ko je zapazil, da smo se srakoperji vrnili s toplega juga, ni šel več brez puške na izprehod. Nekdo mu je bil povedal, da si srakoperji privoščimo včasih tudi kak-

šnega ščinkovca, čižka ali liščka iz gnezda, da sploh tiči v nas nekaj roparske nravi, zato se je zarotil proti nam in sklenil, da nas vse postreli in zatere naš viteški rod. Tisti predpoldan — nesrečni dan zame! — je zagledal mene na bezgu ob zeljniku. Takoj je vzdignil puško, pomeril in ustrelil. Kopa svinčenega zrnja je prismučala, in jedno izmed množice mi je odtrgalo nogo. Kako srečo je imel stotnik pri mojih bratih, mi



Slikal Fr. Hrovat.

Portrait.

ni znano, pa toliko vem, da še dolgo ni po nas srakoperjih: niti tam okoli tistega trga, v katerem živi srditi stotnik, ni iztrebil našega rodú.

III.

Pastir prikima pripovedujočemu srakoperju. Tiček pa večkrat privihne repič in globoko vzdihne: Ker si me verno poslušal, z blagim sočutjem gledal mi v oči in obraz, se mi je srce ogrelo in razvezal jezik. Po-

vedal ti bom še druge važnejše dogodke iz svojega življenja, ki je bogato izprememb.

Porodil sem se v trnjevi in bodeči živi meji ob robu širokega polja. Ne daleč od tam se je razprostiral travnik, onkraj travnika pa je bil precej velik gozd. Imel sem tri bratce in dve sestrici; vseh skupaj nas je bilo šestero otrok. Oče in mati sta nam naredila v živi meji posteljico, za vseh šestero dosti veliko. Spletla sta jo iz pirničnih



Slikal Fr. Hrovat.

Portret.

koreninic in suhe trave in jo znotraj oblažila z mahom, da je bila mehka, kakor da je iz samega gosjega puha. V tej posteljici sem zagledal pred sedmimi leti nekaj dnij pred kresom luč sveta.

Ko smo bratje in sestre že nekoliko odrastli, nam je mati nekega dne pripovedovala, da smo bili v začetku čisto goli in da smo mižali. Mehak kljunček nam je bil baje obrobjen z rumeno kožico. Prav grdi smo bili, je rekla mati; ali ona in oče sta nas

vendar iskreno ljubila. Ves dan sta nam nosila črvičkov, hroščev, kobilic in metuljev, zakaj naši želodčki so bili nenasitni in kljunčki vedno odprti — je pridejala mati.

Ob dobrem pitanju in skrbnem negovanju smo hitro rastle. Telo nam je pokril najprej siv mehak puh, potem smo šele dobili perje. Osem dnij po rojstvu smo že izpregledali. Črne oči so se nam zasvetile kakor majhne lučice. Tako nam je pravila mati.

Ko sem začel spoznavati sebe in kar je bilo okoli mene, sem bil že precej velik, imel sem tedaj že trdo perje in močen kljunček. Stiskali smo se v mehko gnezdo, v katerem nam je pa bilo že tesno. Od te dobe smo bratci in sestrice sami videli, koliko sta se trudila skrbna mati in pridni oče, da sta nam požeruškomo preskrbela potrebnega živeža. Od zore do mraka sta bila dan na dan pri delu za nas otročičke. Kako dobro nam je bilo takrat!

Pa čas je tekkel in moč nam je rastla, naši udje so bili od dne do dne krepkejši. V gnezdu nam ni več ugajalo. Nekega dne poskusimo svoje ude, vstanemo in stopimo na rob gnezda. Bratec, sestra in jaz se še bolj osrčimo in skočimo na vejico poleg gnezda. Kako smo bili veseli, da se nam je poskus posrečil! Krasen razgled smo imeli z vejice na polje, na travnik in v gozd. Na polju smo slišali prepelico, v gozdu pa kukavico in grlico, na travniku smo videli kosce, ki so kosili travo. Tam je moralo biti vse polno kobilic, zakaj oče in mati sta nam jih nosila od tod kar na kupe: ves dan smo se mastili ž njimi.

Zvečer nas je mati spravila zopet v gnezdo in nas čuvala, kakor prejšnje noči; dobri oče je sedel v grm blizu gnezda in bil materi varih. Drugi dan smo zgodaj zapustili gnezdo in se razpeljali po živi meji. Tukaj smo veselo čivkali in jedli žuželke, ki sta nam jih prinašala oče in mati. Ker smo bili še nerodni in neokretni, je večkrat padel kateri na tla v travo, pa hitro se je zopet pobral in skočil na vejico, ker ga je bilo sram svoje nerodnosti in ker se je bal, da bi se mu drugi smejali. Zvečer jih je le

nekaj šlo v gnezdo spat, nekaj nas je ostalo in prenočilo v gosti živi meji. Naslednje dni smo preživeli v živi meji, nekateri bliže, drugi dalje proč od gnezda. Mati in oče sta nas še vedno pitala, pa tudi sami smo že lovili razen mrčes po grmovju in kobilice po travi. Vidé, da smo že sami kos se preživiti, sta nam dajala oče in mati vedno manj; naposled sta nas prepustila samim sebi, in razkropili smo se na vse vetrove.

IV.

Ločen od starišev, od bratov in sester, sem se preživil do jeseni, kakor sem najbolje vedel in znal. Po dnevu sem iskal in pobiral po tleh in po grmovju mrgolinca in razno golazen, zvečer pa sem sedel v grm ali na vejo košatega drevesa ter prenočil v kakem zavetju.

Ko so pa bile noči hladnejše — bilo je okoli malih maš —, pričelo me je zebsti. Mraza pa ne prenašam. Zato sem se dvignil in odplul s tovariši in znanci daleč, daleč na jug, tje, kjer sije vedno poletje.

Potovanje ni bilo lahko. Večkrat sem mislil, da mi utrujene peruti sedaj in sedaj obnemorejo. Pa še druge nevarnosti so pretile na potovanju nam krilatim potovavcem. Živež je bil večinoma pičel, na mnogih mestih sem opazil nastavljene mreže, zanjke, zadrge in limanice. Kdo ve, koliko nesrečnih potovalcev se je ujelo vanje in v njih bedno poginilo! Nisem sicer usmiljenega srca, pa žalostna usoda ulovljenih potovavcev me je tam na tujem nekoliko le ganila.

Dospeli smo do velike vode. Ustrašili smo se je in si nismo upali čeznjo. Pa star in izveden potovavec med nami nas vspodbudi k srčnosti in vztrajnosti, in vzdignili smo se in pogumno odpluli od suhega. Kmalu je bila suha zemlja za nami. Krog in krog pod nami se je videla le sinja gladina široke vode. Neka tišina je zavladala med nami, vse je molčalo, samo naš vodja, star potovavec, se je včasih oglašil in nas osrčeval in tolašil. Še nekaj časa, in vodja je zaklical: Suha zemlja! Četrť ure pozneje smo bili na suhem. Vsi smo sedli in se odpočili. Pred

nami se je razprostirala neizmerno široka puščava skoraj samega peska. Za nami pa je bila velika voda. Poiskali smo črvičkov, mušic in hroščkov in se ž njimi okrepčali; potem pa smo se zopet dvignili in jo mah-nili čez puščavo.

Po jednodnevem potovanju smo prišli v kraje, kjer je stalo vse polno gozdov. Potoki so jih zamakali in milo solnce jih jih je prijazno obsevalo in ogrevalo. Tukaj smo našli mnogo znancev. Tista kukavica, ki je kukala v gozdu blizu žive meje, v kateri sem se porodil, je bila tudi tu, spoznal sem jo po opraskani levi peruti, za katero jo je bil zgrabil nekega dne, ko je sedela ne daleč od mene, na stari brezi, drzni skobec ter ji jo opraskal. Prepeličica z našega polja, kateri je bila podlasica izpipala repič, je pobirala po tleh žuželke in zrnca. Še več drugih znancev in rojakov sem našel v teh divnih krajih, mnogo jih je prišlo še za nami. Pa tudi ni čuda, da se toliko potovavcev z naših gozdov, polj in vasij zbere v teh pokrajinah. Todi sije vedno poletje, živeža se dovolj dobi.

V teh mičnih krajih je ostala večina naših rojakov, nekaj jih je odpotovalo še dalje proti jugu. Tukaj smo prebili čas, ko so bili naši gozdi, travniki in polja pokriti z debelim snegom in naše vode zakovane v led. Ko je pa pri nas začel kopneti sneg in se tajati led, ko se je povrnila v priljubljene domače nam kraje mila in prijetna pomlad, odrinili smo veselega srca v lepo in drago domovino.

V.

Ravno je bila ura v zvoniku naše vaške cerkve deset, ko sem došel lepega dne na domače polje. Sedel sem na gaber in ogledoval pomlajeno okolico. Po travnikih so cvetle razne cvetice, drevje je bilo že oze-lenelo, po gozdih in gajih so prepevali tički, na polju pa je oral in sejal pridni kmet.

Izpremenil sem se bil od tistega časa, odkar sem se ločil od starišev, od bratov in sester. Prej sivkast in po perju materi podoben, imel sem sedaj kožušek bolj živih

barv, prav takšnega, kakršnega nosi moj oče. Zrastel sem bil tudi, posebno pa se mi je okrepila telesna moč, čuti so se mi zbitrili, bil sem srčen, pogumen in drzen, čutil sem se pravega junaka.

Peti v začetku nisem znal lepo, moj glas je bil bolj vrišč kakor prijetno petje. Pa ker imam tanek posluh in dober spomin, sem se od drugih tičev naučil lepega petja. Znam ti žvižgati kakor kos, zapeti kakor ščinkovec, žvrgoleti kakor lišček in čižek, posnemati vrabca, strnada, senico. S tem pa sem vabil tice k sebi in se poskušal ž njimi. Zakadil sem se tudi v vrano, šojo, srako; lotil se celo skobca in sove. Kar je drobirja med pticami, to pa sem skubil in davil kar za igračo in za zabavo. Torej sem bil, kakor vidiš, pastirče, v vednem boju in prepiru z drugimi tiči, pa le, dokler sem bil mlad, sedaj na stare dni sem krotek in pohleven kakor golobček. Za boj in pretep mi ni več, mesarjenje in roparstvo sem že davno popustil, pobiram le še mravljince, da se ž njimi preživim.

V svoji moški dobi sem sedal vedno na najvišji vrh grmovja in drevja ali na kraj veje; po polju na žitne kope in fižolne rajice, da sem pregledal vso okolico in videl, kaj se godi okoli mene. Sedaj se klatim bolj po grmovju in iztičem po tleh, da ulovim kakšno grilčo, kobilico ali hrošča.

V boljših letih svoje dobe sem mnogo več podavil in pomoril, nego sem mogel pojesti. Kar mi je plena ostalo, sem ga nataknil na lesnikove, lesnjačeve, glogove in trnolične bodice. Nisi li nikdar opazil mojih in mojih bratov mesnic po trnjevem grmovju in drevju? Tam so viseli tiči, stari in mladi, poljske miši, žabice, bramorji, čvrčki, kobilice, hrošči, metulji. Ako sem bil lačen in nisem ravno dobil čisto svežega živeža, pa sem šel v svojo mesnico in se najedel. Mnogo zaklane živine pa se mi je izpridilo.

Pri lovu in klanju sem bil zelo spreten. Bramorja ali hrošča sem stisnil s kljunom,

in po njem je bilo. Mladega tička iz gnezda sem zadavil. Včasih sem vzel samo po jednega ali po dva, včasih pa sem izpraznil vse gnezdo. Kar pa nisem mogel najedenkrat pojesti podavljenih tičev, sem jih obesil na trnje v svojo mesnico. Več opravka sem imel s poljskimi mišimi. Te glodalke so močne in kaj trdnega življenja. Dolgo sem moral spake nabijati s kljunom, predno sem jih ubil. Stari tiči niso tako žilavi, zato so pa jako previdni in hitri. Ako sem se n. pr. hotel polastiti njivskega vrabca, sem se moral potajiti in se nekoliko časa z vrabci družiti, da so se me navadili. Ko se me niso več bali, sem pa skočil na najbližjega čivkarja in ga pobil. Slično sem delal pri drugih tičih svoje velikosti. Večjim pa sem nagajal in jih dražil za kratek čas.

Tako mi je minula moška doba v roparskem poslu. Jeseni sem se selil na topli jug, pomladi pa zopet vračal na domače polje. Kakšna nesreča me je bila zadela pred dvema letoma, sem ti že povedal. Vse je minulo! Sedaj me tlačijo leta, nič me več ne veseli. Kdo ve, kolikokrat mi še vzide solnce!

S tem je srakoper končal svoj življenjepis in se nekoliko zavnal.

Pastir, kateri je večkrat med pripovedovanjem čudé se pogledal pripovedujočega srakoperja in z glavo zmajal, je rekel: „Srakoper, ko sem te ugledal hromega in pohabljenega, žalostnega in potrtega na tem leščinju, si se mi v srce smilil. Miloval sem te in obžaloval tvojo nesrečo; mislil sem, da si ljubek tiček, pohleven in dobrega srca. Ko si mi pa razkril nebrojna svoja zločinstva, svoje hudobije, mi je prenehalo sočutje do tebe. Prej sem te ljubil, sedaj te črtim. Poberi se mi izpred oči, hudodelnik! Upokojeni stotnik je že vedel, zakaj ti je hotel ugasiti luč življenja in zatreti tvoj rod.“

Pastir pobere kamen in ga vrže po srakoperju. Srakoper pa težavno in šepavo sfrči v grmovje onkraj pašnika.